

УДК 342.9

БОСИЙ В. П.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА СПРЯМОВАНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ ТА ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО АБО ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ

У статті виділено ключові особливості правового забезпечення, як юридичної категорії. Визначено зміст правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Проаналізовано структурні елементи механізму правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. На основі аналізу структурних елементів механізму правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту констатовано адміністративно-правову направленість даного механізму.

Ключові слова: правовий механізм, правове забезпечення, біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

В статье выделены ключевые особенности правового обеспечения, как юридической категории. Определено содержание правового обеспечения статуса беженцев и лиц, нуждающихся в дополнительной или временной защите. Проанализированы структурные элементы механизма правового обеспечения статуса беженцев и лиц, нуждающихся в дополнительной или временной защите. На основе анализа структурных элементов механизма правового обеспечения статуса беженцев и лиц, нуждающихся в дополнительной или временной защите, констатирована административно-правовая направленность данного механизма.

Ключевые слова: правовой механизм, правовое обеспечение, беженцы и лица, которые нуждаются в дополнительной или временной защите.

The article highlights the key features of legal support as a legal category. The content of legal support for the status of refugees and persons in need of additional or temporary protection is determined. The structural elements of the mechanism of legal provision of the status of refugees and persons in need of additional or temporary protection are analyzed. Based on the analysis of the structural elements of the mechanism of legal support of the status of refugees and persons in need of additional or temporary protection, the administrative and legal orientation of this mechanism is stated.

Key words: legal mechanism, legal support, refugees and persons in need of additional or temporary protection.

Постановка проблеми. Теоретико-методологічне дослідження правових явищ неможливе поза аналізом регламентуючих його дію правових важелів, які вироблені та закріплені на законодавчому рівні. В сьогоденних реаліях будь-який об'єкт суспільного життя має власний відбиток у правовій системі на основі чого формується механізм його юридичного забезпечення та регулювання. Не є виключенням статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Правовий механізм забезпечення цієї проблематики об'єднує в собі різні особливості, які встановлюють його спрямованість, зокрема, адміністративно-правового характеру, що потребує окремої уваги. Найбільш об'єктивна та правильна характеристика вектору правового механізму забезпечення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, можлива виключно за рахунок виділення його основних елементів та оцінки їх змісту. Водночас, багато цікавих моментів також криється у загальній сутності зазначеної категорії.

© БОСИЙ В. П. – кандидат юридичних наук, докторант (Науково-дослідний інститут публічного права)

Стан дослідження проблеми. Питання змісту та структури механізму забезпечення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту на сьогоднішній день практично не освітлювалось у наукових працях вчених. Невизначеним також є питання спрямованості подібного механізму. В зв'язку із цим в межах проведеної наукової розробки акцентовано увагу на досвід науковців, які розглядали суміжні юридичні проблеми, зокрема, зміст правового забезпечення та його механізму в юриспруденції в цілому. Так, звернено до наукових розробок О.С. Флатюка, М.В. Цвіка, М.Ю. Яковчука, С.М. Гончарова, В.С. Сірко, С.В. Діденко, В.В. Копейчикова, А.М. Колодія, С.Ф. Денисюка, І.П. Голосніченко та інших.

Мета статті полягає у тому, щоб охарактеризувати адміністративно-правову спрямованість механізму забезпечення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Виклад основного матеріалу. Перш за все необхідно зауважити, що правове забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, як і механізм цього забезпечення, прямо пов'язано із правовим регулюванням в цьому ж контексті. Чому це так? Слово «забезпечувати» або «забезпечення» в словниках трактується таким чином: дія у значенні «забезпечити», тобто, постачати щось у достатній кількості, задовольнити кого-, що-небудь у якихось потребах; створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки; надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування; сукупність математичних, програмних, мікропрограмних, апаратних засобів, спрямованих на автоматичну обробку даних за допомогою цифрових обчислювальних машин і пристроїв; організація матеріальних умов, які сприяють стабільності грошового обігу тощо; система заходів, що приймаються різними суб'єктами для реалізації якого-небудь результату, або підтримки будь-якої діяльності; процес, що дозволяє зробити щось цілком можливим, дійсним, реально здійснюваним, а також це діяльність, спрямована на загородження, охорону від чого-небудь [1, с. 824].

Тобто, в загальному етимологічному змісті «забезпечувати» або «забезпечення» означає виконувати активні дії, реалізовувати якісь заходи для підтримки, удосконалення, створення умов існування чогось.

Термін «забезпечення» активно використовується у правовій науці, а саме в контексті словосполучення категорії – правове забезпечення. З приводу змісту останньої у юридичній площині сьогоднішнього побудовано декілька теоретичних підходів, які далеко не завжди співвідносяться між собою повністю. В загальному значенні, яке можна зустріти у тлумачній та енциклопедичній літературі, категорія «правове забезпечення» розкривається, як сукупність правових норм, що регламентують правові взаємини та юридичний статус [2, с. 375]. О.С. Флатюк зауважує про те, що правове забезпечення – це цілеспрямована дія на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів. Іншими словами, це здійснюване державою впорядкування соціальних відносин шляхом їх охорони, реалізації впливу та розвитку суспільних відносин з використанням юридичних норм, приписів і засобів [3, с. 162–163]. Цвік М.В. вважає, що правове забезпечення – це цілеспрямована дія на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [4, с. 327]. Правове забезпечення на думку М.Ю. Яковчука являє собою систему впорядкованих законодавчих актів, постанов, указів та інших правових актів органів державної влади та управління, наділених повноваженнями у сфері регулювання страхової діяльності [5, с. 87].

Враховуючи вищевикладене, правове забезпечення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту – це активний, реактивний бік правового регулювання суспільних відносин, які виникають в контексті надання, припинення, позбавлення та захисту правового статусу біженців, а також суб'єктів додаткового або тимчасового захисту у порядку, визначеному законодавством. При цьому, як ми зазначили раніше, правове регулювання спрямовується на різні типи суспільних відносин, що в юридичній площині є підставою для галузевого розгалуження праворегуючого впливу. Але це не єдиний момент, який дозволяє визначити спрямованість правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Ключові аспекти даного моменту криються передусім у механізмі правового забезпечення.

Необхідно вказати, що термін «механізм» притаманний різним сферам наукових знань, починаючи від інженерії та закінчуючи різними технічними науками. Слово «механізм» (від грецького «μηχανή» – «машина») зазвичай розглядають, як сукупність штучних рухомо-сполучених елементів, що здійснюють заданий рух; пристрій (сукупність рухомих ланок або деталей),

що передає чи перетворює (відтворює) рух; внутрішній устрій, система функціонування чого-небудь, апарат будь-якого виду діяльності [6, с. 245]. Існують також визначення, відповідно до яких «механізм» – це сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та ін. явище [7]. У «Тлумачному словнику економіста» за редакцією С.М. Гончарова механізм визначають: по-перше, як пристрій, прилад, що здійснює ряд певних виробничих операцій, а, по-друге, як сукупність процесів, прийомів, методів, підходів або здійснення певних дій задля досягнення мети [8, с. 185]. Категорія «механізм» у «Короткому економічному словнику» визначена як послідовність станів, процесів, які визначають собою які-небудь дії, явища; система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності [9].

Аналізуючи безпосередньо зміст поняття «механізм правового забезпечення» В.С. Сірко доходить такого висновку: правове забезпечення завжди здійснюється завдяки особливому «інструментарію», притаманному лише правовому механізму, покликаному юридично гарантувати досягнення цілей, які ставить законодавець, видаючи або санкціонуючи юридичні норми в межах певних типів – «моделей» юридичного впливу [10, с. 110]. На думку С.В. Діденко, механізм правового забезпечення розповсюджується на певну сферу суспільних відносин, а його основним завданням є упорядкування суспільних відносин, щоб надалі мати змогу впливати на них [10].

Отже, механізм юридичний – це рухомий, активний склад правової реальності. За допомогою механізму юридичні положення знаходять практичну реалізацію та вираз, внаслідок чого забезпечується упорядкування, припинення та породження суспільно-правових відносин. Водночас, механізми в праві у тому числі механізм правового забезпечення – це систематизована структура взаємопов'язаних елементів, кожен з яких відіграє власну роль у контексті регулювання суспільних відносин, зокрема тих, що виникають з питань надання, припинення, позбавлення та захисту правового статусу біженців, а також суб'єктів додаткового або тимчасового захисту.

Щодо безпосереднього переліку елементів правового механізму забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, то цей аспект також має дискусійний характер. Якщо розглядати правове забезпечення, як категорію похідну до правового регулювання, то механізм першої в певній частині наслідує структуру механізму правового регулювання. Остання, на думку М.В. Цвіка включає в себе правову свідомість; принципи права; правові норми; акти тлумачення і застосування норм права; юридичні факти; правові відносини; суб'єктивні юридичні права і обов'язки; акти реалізації юридичних норм; права культури; законність та ін. [11, с. 122]. В.В. Копейчиков та А.М. Колодій констатують, що механізм правового регулювання складають: норми права, які є основою механізму правового регулювання; правові відносини; акти реалізації прав і обов'язків [12, с. 220]. С.Ф. Денисюк та І.П. Голосніченко розглядають структуру механізму правового регулювання як сукупність норм права, правовідносин, актів тлумачення норм права, правової свідомості і правової культури, актів реалізації норм права [13, с. 134].

Отже, відповідно до визначеного наукового підходу, механізм правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту – це сукупність суб'єктів, об'єкта, нормативної основи та інструментів правового впливу на юридичні відносини, що виникають в контексті процесів надання, припинення, позбавлення та захисту правового статусу біженців, а також суб'єктів додаткового або тимчасового захисту.

Враховуючи відсутність будь-якого наукового розтлумачення елементів визначеного механізму та загалом підходів, які б виділяли дані елементи, на наш погляд важливо проаналізувати кожен з них, а також вказати, яким чином вони показують адміністративно-правову спрямованість досліджуваної в статті категорії.

1. Першим елементом механізму правового забезпечення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту виступають суб'єкти. В досліджуваному випадку, суб'єкт забезпечення правового статусу біженців або осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту – це спеціально уповноважені суб'єкти, на яких покладено права та обов'язки в сфері надання, припинення, захисту статусу вказаної категорії осіб. Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 №3671-VI подібним суб'єктам присвячено окремий Розділ V де визначено, що до їх складу відносяться такі органи державної влади, як Кабінет Міністрів України, Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України, Служба безпеки України, Міністерство закордонних справ, органи охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення тощо.

2. Наступним елементом механізму правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту є об'єкт. В контексті дії механізму правового

го забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту об'єкт постає у вигляді системи правових відносин, які виникають в процесі процедурної діяльності пов'язаної із регулювання статусу вказаної категорії осіб. Подібні правовідносини виникають, наприклад, при зверненні особи до уповноважених органів із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; в процесі прийняття Кабінетом Міністрів України постанови про надання особам тимчасового захисту; при проведенні реєстрації осіб, як потребують тимчасового захисту; в процесі оформлення та видання посвідчення біженця чи посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту тощо. Примітним аспектом всіх зазначених правовідносин є те, що вони завжди виникають між сторонами, де одним із суб'єктів є носій владних повноважень, тобто, уповноважений орган державної влади.

3. Одним з найбільш важливих системних елементів механізму забезпечення правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту є нормативна основа, правові засади, які регламентують правовідносини у цій сфері. Система юридичних джерел, на яких базується правове забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту є розгалуженою в зв'язку із чим може включати в себе нормативні акти різної галузевої належності, у тому числі адміністративно-правової.

4. Останнім елементом механізму правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту є інструментарій правового впливу, а саме: юридичні форми, методи, засоби та заходи. В цьому контексті мова йде про значну за обсягами систему важелів юридичного впливу, яка має адміністративно-правовий характер. Даного висновку ми дійшли з огляду на те, що в контексті забезпечення правового статусу вказаної категорії осіб застосовуються реєстраційні та інші адміністративні процедури, заборонні та дозвольні методи, видання нормативно-правових актів владно-управлінського змісту тощо.

Висновки. Отже, підсумовуючи проведений науковий аналіз варто зазначити, що механізм правового забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту має адміністративно-правову спрямованість з огляду на такі моменти: по-перше, суб'єктами даного механізму є носії владних повноважень, які приймають рішення користуючись можливостями державної влади; по-друге, правовідносини, що виникають в контексті правового забезпечення – це відносини влади і підпорядкування, адже виникають між органами державної влади та органами влади і суб'єктами, що потребують надання статусу біженця, додаткового або тимчасового захисту; по-третє, інструментарій впливу складається із форм, методів, заходів та засобів адміністративного, владно-управлінського характеру. Крім цього, зважаючи на вказане можна із впевненістю говорити про те, що юридичною основою механізму забезпечення статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, є адміністративно-правові засади, зміст яких потребує окремого аналізу.

Список використаних джерел:

1. Большой энциклопедический словарь / Под ред. А.М. Прохорова. М. 2000.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К., Ірпін: Перун, 2007. 1736 с.
3. Флатюк О.С. Теоретичні аспекти адміністративно-правового забезпечення вантажних перевезень автотранспортом в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2015. № 1(11). С. 161–168.
4. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права: підруч. / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Рогачова, О.В. Петришин, С.М. Олейников; М.В. Цвік (ред.). Х. : Право, 2002. 432 с.
5. Яковчук М.Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні : дисертація. Ірпін: Національний університет державної податкової служби України. 2009. 244 с.
6. Толковый словарь русского языка : в 4 т. : собр. соч. [Электронный ресурс] / [под ред. Д.Н. Ушакова]. М. : Адепт, 2004. Т. 2, с. 245.
7. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. С. 695.
8. Гончаров С.М. Тлумачний словник економіста / С.М. Гончаров, Н.Б. Кушнір / [За ред. проф. С.М. Гончарова]. К. : Центр учб. літ., 2009. 264 с.
9. Кравченко О. М. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2009. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=56>.

10. Сірко В.С. Поняття та елементи механізму адміністративно-правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 109–112.

11. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України : дисертація. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.

12. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та інші; За ред. В. В. Копейчикова. Стер. вид. К. : Юрінком Інтер, 2000. 320 с. Бібліогр. : с. 312.

13. Денисюк С.Ф. громадський контроль за правоохоронною діяльністю в Україні: адміністративно-правові засади: дисертація. Київ: Київський міжнародний університет. 2010. 393 с.

УДК 342.9: 336.761

ВИХРИСТЮК А. М.

АДМІНІСТРАТИВНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВИХ БІРЖ В УКРАЇНІ

У статті розкрито, що адміністративні та інформаційні послуги у сфері функціонування фондових бірж в Україні є спеціальними видами публічних послуг, що стосуються провадження біржової діяльності та надаються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку учасникам фондового ринку для законного здійснення біржової діяльності, саморегулювання професійної діяльності учасниками фондового ринку, отримання та розповсюдження інформації про фондові біржі та загально-правового регулювання питань функціонування фондових бірж.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правовий інструментарій, адміністративно-правовий статус, електронна торговельна система, контроль, принципи, фондові біржі.

В статье раскрыто, что административные и информационные услуги в сфере функционирования фондовых бирж в Украине являются специальными видами публичных услуг, касающихся производства биржевой деятельности и предоставляемых Национальной комиссией по ценным бумагам и фондовому рынку участникам фондового рынка для законного осуществления биржевой деятельности, саморегулирование профессиональной деятельности участниками фондового рынка, получения и распространения информации о фондовых биржах и в-правового регулирования вопросов функционирования фондовых бирж.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, административно-правовой инструментарий, административно-правовой статус, электронная торговая система, контроль, принципы, фондовые биржи.

The article reveals that administrative and information services in the field of stock exchanges in Ukraine are special types of public services related to exchange activities and are provided by the National Commission on Securities and Stock Market to stock market participants for legal exchange activities, self-regulation of professional activities by participants stock market, obtaining and disseminating information about stock exchanges and general legal regulation of stock exchanges.

Key words: administrative and legal regulation, administrative and legal tools, administrative and legal status, electronic trading system, control, principles, stock exchanges.